YARGITAY DERGİSİ
JOURNAL OF THE COURT OF CASSATION
YD, CİLT/VOLUME: 48, SAYI/ISSUE: 3, TEMMUZ/JULY 2022
SS./PP. 937-956

TÜM YÖNLERİYLE SERMAYE ŞİRKETLERİNDE BÖLÜNME

DIVISION IN CAPITAL COMPANIES IN ALL DIRECTIONS

Ufuk ÜNLÜ*

ÖZ

Bölünme Türkiye'de maddî hukuk yönünden ilk defa 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunuyla düzenlenmiştir. Gerçi vergi hukuku ile ilgili kurallar, daha önce Kurumlar Vergisi Kanunu'nda 4684 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle öngörülmüş ve bir uygulama başlamıştır. Ancak bu düzenlemenin bölünmenin maddî hukuk cephesini içermediği, bölünmenin maddî hukuk yönünden dogmatik düzeninin ülkemizde mevcut bulunmadığı şüphesizdir. Sermaye şirketlerinin bölünebilme kabiliyeti, rekabetin ve maliyet artışlarının yükseldiği piyasa koşullarında her zaman için bulunmaz bir fırsat olarak görülmektedir. Zira ilgili alanda uzmanlaşarak yaşanan bir bölünme faaliyeti, büyük şirketlerde zaman içerisinde oluşan hantallığı giderdiği gibi ilgili alanda rekabet avantajı da sağlamaktadır.

Bu kapsamda makalemiz içerisinde sermaye şirketlerinin bölünme nedenleri, türleri ve bölünme sürecinde yaşanan gelişmeler konusu ele alınacak ve bu sayede, günümüz şirketlerinde yaşanan bölünme faaliyetlerine açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sermaye Şirketi, Sermaye, Bölünme, Oran, Bilanço.

Makalenin Geliş Tarihi : 13/04/2022
Makalenin Kabul Tarihi : 06/07/2022

* Cumhurbaşkanlığı Denetçisi,
e-mail: ufuk1984@hotmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2547-7609

ABSTRACT

The division was regulated for the first time in Turkey in terms of substantive law by the Turkish Commercial Code No. 6102. Although the rules related to tax law were previously stipulated by the amendment made to the Corporate Tax Code by Law No. 4684, and an application has begun. However, there is no doubt that this regulation does not include the material legal aspect of the division, and the dogmatic order of the division from the point of view of material law does not exist in our country. The ability of capital companies to be divided is seen as an opportunity that is not always found in market conditions where competition and cost increases are increasing. Because a division activity experienced by specializing in the relevant field provides a competitive advantage in the relevant field, as well as eliminating the awkwardness that occurs over time in large companies.

In this context, in our article, the reasons for the division of capital companies, types and developments in the division process will be discussed and in this way, it will be tried to clarify the division activities experienced in today's companies.

Keywords: Capital Company, Capital, Division, Ratio, Balance Sheet.

1. Giriş

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve ilgili diğer mevzuat ticaret şirketlerinin birleşmesine veya bölünmesine cevaz vermektedir. Zira bu gibi eylemler ticari yaşamın vazgeçilmez faaliyetleri arasında gösterilir. Bu kapsamda, ticaret şirketlerinin birleşmelerine, bölünmelerine ve tür değiştirmelerine ilişkin hususlar anılan Kanun'un 134 ilâ 194 üncü maddeler arasında düzenlenmiştir. Sermaye şirketleri açısından bölünme, tam veya kısmı şekilde gerçekleşir. Tam bölünmede, şirketin tüm malvarlığı bölümlere ayrılır ve diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler. Tam bölünüp devrolunan şirket sona erer ve unvanı ticaret sicilinden silinir. Kısmi bölünmede, bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümü diğer şirketlere devrolunur.

Bölünme esasen sermaye yapısının küçültülmesi ve nihayetinde bir yeniden yapılandırmadır. Dolayısıyla bu yeniden yapılandırma işlemi ve kararı, sermayenin artırılması ve azaltılması konularını içerir. Bölünme sürecinin uygulanması da sermaye de yaşanan bu işlemlerden ibarettir. Çalışmamızda, sermaye şirketlerinin hangi saikle bölünme kararı verdikleri, hangi bölünme türünü tercih ettikleri ve son olarak bölünmenin nasıl uygulanması gerektiği konuları ele alınacaktır.

2. Sermaye Şirketlerinin Bölünmesi

Bölünme kavramı farklı açılardan ele alınabilir. Ekonomik anlamda bölünme, kaynak ve imkânların daha verimli kullanılması amacıyla kurumların bünyesindeki birden fazla faaliyet konularının ayrılarak her biri kendi alanında ve bu alanın özelliklerini içeren yapılarla birlikte ayrı işletmeler haline dönüşmeleri seklinde tanımlanabilir.[1]

Şirketler hukuku bakımından ise; şirketlerin malvarlıkların tamamının veya bir kısmının, var olan başka bir şirket bünyesinde veya yeni bir şirket kurularak, bölünen şirketin ortaklarının malvarlıklarınca temsil edildiği yeni bir oluşumdur.[2]

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında bir şirket, tam veya kısmi bölünebilir. Tam bölünmede, şirketin tüm malvarlığı bölümlere ayrılır ve diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler. Tam bölünüp devrolunan şirket sona erer ve unvanı ticaret sicilinden silinir. Kısmi bölünmede, bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümü diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler veya bölünen şirket, devredilen malvarlığı bölümlerinin karşılığında devralan şirketlerdeki payları ve hakları elde ederek yavru şirketini oluşturur.

1 Kavak, Ahmet: Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri, Ankara, 2009, s.63.

2 Karbuz, Aşkın: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda Muhasebe Uygulamalarına İlişkin Düzenlemelerin Algılanma Düzeyi (Tokat İli Örneği), Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2013, s.71.

Hem tam hem kısmî bölünmede devredilen malvarlığı bölünme sonucunda kısmî küllî halefiyet yolu ile devralan şirketlere geçer; aynî sermaye konulması söz konusu değildir. Kısmî bölünmenin bir şekli daha vardır: Buna bölünmenin üçüncü şekli de diyebiliriz: Yavru şirket kurma. Bu türde, bölünen şirket bölünen malvarlığı parçasını başka şirkete aynî sermaye olarak koyar; yani geçiş, küllî halefiyet yolu ile gerçekleşmez.

Ticari hayattaki gelişmelere paralel olarak son dönemde şirket bölünmeleri konusu önem kazanmıştır. Bir şirketin malvarlığı bölünmüş ve malvarlığının bir bölümü başka bir şirkete kanunen intikal ettiğinde, bölünen şirket ortaklarının payları, devredilen malvarlığının değeri kadar değer yitirir. Yitirilen değerin karşılanması için, devralan şirketin paylarını, bölünen şirketin ortakları kendiliğinden kazanır.[3] Bölünmenin dogmatik düzeninin anlaşılabilmesi için, devrolunan malvarlığı bölümü (yani devrolunan malvarlığı) bölünen şirkete ait olduğu halde, nasıl olup da bu bölümün karşılığı olarak, devralan şirketin paylarının bölünen şirketin ortakları tarafından iktisap edildiğinin teorik olarak açıklanması gerekir. Bir şirketin malvarlığı bölünmüş ve malvarlığının bir bölümü başka bir şirkete kanunen intikal etmişse, bölünen şirket ortaklarının payları, devredilen malvarlığının değeri kadar değer yitirmiştir. Yitirilen değerin karşılanması için, devralan şirketin/şirketin paylarını, bölünen şirketin ortakları kazanmalıdır. Servet yitiren, esasında bölünen şirket değil, ortaklardır. Bölünme onların malvarlığı durumunda değişiklik yapmıştır. Ayrıca bölünen şirket devrolunan bölümü aynî sermaye olarak koysaydı, karşılığında bir değer iktisap etmesi haklı görülebilirdi. Oysa birleşmede malvarlığı kısmî küllî halefiyet ile intikal etmektedir.

Bölünme, çok büyüyen ve çekirdek işletme konusundan uzaklaşan şirketlerin ana konularına dönebilmelerine olanak sağlayan bir yoldur. Meselâ, buzdolabı, çamaşır ve bulaşık makinası gibi beyaz ev aletleri üreten bir anonim şirketin, zamanla televizyon, radyo, müzik

3 Büyükipekçi, Semih/Atabey, Naim: Türk Ticaret Kanunu'nda Birleşme, Bölünme ve Tür Değişikliğine İlişkin Düzenlemelerin Türkiye'deki İş Hayatına Etkileri, 2014 Avrupa Ekonomisi Uluslararası Konferansı, s.2.

dolabı gibi kahverengi ürünler, büro mobilyası, daha sonra da plastik üretimine girdiği varsayılırsa, bu şirket beyaz eşya, kahverengi eşya, büro mobilyası ve plastik üretimi için ayrı ayrı şirketleri bölünme yolu ile kurabilir. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde fabrikaları olan bir şirket her fabrikayı bağımsız bir şirkete dönüştürmeyi düşünebilir. Bölünme; aile ortaklıklarında, mirasın paylaşımında, iki veya üç gruplu ortaklıklarda sorunları (ihtilâfları) çözmek amacıyla da kullanılabilir. Nihayet bölünme, holding sistemine geçişte de bir araç olarak kullanılabilir.

2.1. Sermaye Şirketlerinin Bölünme Nedenleri

Bölünmenin meydana getirilmesinin birçok nedeni olabilir. Esasen bölünme bir yeniden yapılandırma modelidir. Bu kapsamda şirketlerin yeniden yapılandırma ihtiyacı, bölünme ile sonuçlandığında, bölünmenin nedenlerini de yeniden yapılandırma ihtiyacı oluşturur. Örneğin faaliyetlerin daha verimli hale getirilmek istenmesi, parçalanarak farklı alanlarda uzmanlaşma sağlanması isteği yahut vergi muafiyetinden yararlanılmak istenmesi yeniden yapılandırma gerekliliğini meydana getiren unsurlar arasında sayılabilir.

Kar-zarar dengesi şirket bölünmeleri açısından önemlidir. Sürekli zarar eden bir şirket, kendine ait mal varlığının bölünme sonucu başka bir şirkete devretmesi sonucu mal varlığının daha verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla bölünebilir.[4]

Bazı amaçların gerçekleştirilme takvimi, bölünmenin de takvimini belirler;[5]

- Verimliliğin artması açısından:

Verimliliğin sağlanabilmesinin koşulu, belirli bir miktar kaynaktan en az maliyetle mümkün olan en yüksek üretimi sağlamaktır. İşletmelerin birden fazla alanda faaliyet göstermeleri, bazı işletme faali-

4 Nazalı, Ersin: Vergisel ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Yönüyle Anonim ve Limited Şirketlerde Tasfiye, Devir, Birleşme, Bölünme ve Tür Değişimi İşlemleri, Ankara 2012, s.51.

5 Dede, Bora: Sermaye Şirketlerinde Kısmi Bölünme ve Devir İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi, Marmara Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, 2006 Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.63-65.

yetlerinin denetiminin zorluğu vb. nedenlerle işletme kaynaklarının kullanımında verimlilikten uzaklaşılması söz konusu olabilmektedir. İşletme büyüklüğünün ve kaynak kullanım miktarının gittikçe artması, artan maliyetler ve azalan verimler olarak ifade edilen olumsuz durumlara yol açabilir. İşletmeler meydana gelen bu olumsuz durumu aşmak için bölünmeye gidebilir.

- Mali yapının güçlendirilmesi ve rekabet gücünün artırılması açısından:

Bölünme işlemi ile bir işletmeden diğer bir işletmeye aktarılan mal varlığının sağladığı ek güç işletmelerin mali yapılarının güçlenmesini sağlamaktadır. Alt işletmelerin ayrılarak kendi türlerinden olan işletmelere katılmaları, mali gücün birleştirilmesiyle yeni bir rekabet gücü doğurmaktadır.

- Uzlaşma ve yönetimin kolaylaştırılması açısından;

Bölünme müessesesi ile işletme bünyesi altında olup da farklı alanlarda faaliyet gösteren alt işletmeler ayrılmakta, uzman oldukları alanlarda faaliyete devam etmekte ve yönetim açısından ayrı bir çatı altına girmektedirler. Böylece ana işletmenin eleman sayısında azalma olmakta, iş yükü hafiflemekte ve işletmenin yapısı dinamikleşmektedir. Örneğin, aynı anda hem üretim hem de pazarlama faaliyetini gerçekleştiren bir işletme, bölünerek bu iki alanda ayrı ayrı faaliyette bulunmaktadır. Bu şekilde küçülen ve denetimi kolaylaşan bir işletmenin amaçlarını gerçekleştirmesi kolaylaşmaktadır.

- Ortaklar arasında çıkan anlaşmazlıkların olumsuz etkilerinin giderilmesi açısından:

Özellikle çok ortaklı işletmelerde işletme stratejilerinin belirlenmesi, politikalarının oluşturulması ve uygulanacak kararların alınması zorlaşmaktadır. Bu durumun temel nedeni işletme ortaklarının düşüncelerinin farklılığıdır. Uygulanacak stratejiler ve alınacak kararlar konusunda ortaklar arasında fikir birliğinin sağlanamaması, işletme faaliyetlerini olumsuz etkileyecek hatta işletmelerin tasfiyesine kadar gidebilecektir. Bu tür durumla karşılaşan şirket bölünme yoluna gidip bu sorunu aşabilir.

Zaman içerisinde ortaya çıkan gereksinimlerle birleşme ve tür değiştirmenin yetersiz kalması da şirketlerin bölünme gereksinimini gündeme getirmiştir. Şirketlerin faaliyet alanlarının genişleyerek bu alanları ayırmak istemesi, Uluslararası düzeyde rekabet edebilmek, kıt kaynakları daha verimli bir şekilde kullanmak ve karlılığı arttırmak, uzmanlaşma, risk taşıyan faaliyetlerin ayrılması, bütçelerine yönelik satım işlemi için ayrıştırma, muafiyet ve teşviklerden yararlanma, gibi nedenlerle şirketlerin bölünme yoluna gittikleri görülmektedir. Belirttiğimiz genel nitelikte olan bölünme sebepleridir. Özellikle kısmi bölünme müessesesinden beklenen amaç, ekonomik koşullar nedeniyle şirketlerin uzun vadeli karar vermesine ve çözüm üretmesine olanak sağlamak, şirketlerin ekonomik dalgalanmalar nedeniyle verimliliklerini kaybederek optimum ölçekten uzaklaşmalarını engellemek, ortaklık kuran kişiler ve grupların müşterek olarak faaliyetler nedeniyle ortaklar ve gruplar arasındaki görüş ve anlayış farklılıklarının ortaya çıkması durumunda bunlara çözüm üretmek, ekonominin bir bütün olarak etkinlik, verimlilik artışı ve rekabet avantajı sağlayabilmesi için şirketlerin bölünerek yapılanmasına olanak sağlamaktır. Ülkemizde ise şirketlerin faaliyetlerinin devamlılık esasına dayalı olarak da bazı vergisel sağlanarak şirketin tamamen sona ermesi yerine farklı şekilde işleyişlerine devam etmeleri için düzenlemeler yapılmıştır. Görüldüğü gibi çeşitli mali, iktisadi ve teknik nedenler şirketlerin bölünme yoluna giderek farklı stratejiler izlemesine neden olmakta ve buna paralel olan yeterli ve gerekli düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.[6]

2.2. Sermaye Şirketlerinin Bölünme Türleri

2.2.1. Tam Bölünme

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19. maddesine göre; tam mükellef bir sermaye şirketinin tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle bütün mal varlığını, alacaklarını ve borçlarını kayıtlı değerleri üzerinden mevcut veya yeni kurulacak iki veya daha fazla tam mükellef sermaye

6 Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerin Bölünmesi, 07.11.2017 tarihinde http://www.oral.av.tr/yayinlarimiz/asbolunme.pdf, adresinden erişildi.

şirketine devretmesi ve karşılığında devredilen sermaye şirketinin ortaklarına devralan sermaye şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisseleri verilmesi, bu Kanunun uygulanmasında tam bölünme hükmündedir. Devredilen şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibarî değerinin % 10'una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi, işlemin bölünme sayılmasına engel değildir.[7]

6102 sayılı Kanun açısından tam bölünme, şirketin tüm malvarlığının bölümlere ayrıldığı ve diğer şirketlere devrolduğu, bölünen şirketin ortaklarının, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ettikleri, tam bölünüp devrolunan şirketin ise sona erdiği ve unvanının ticaret sicilinden silindiği bölünme türüdür. Bir başka anlatımla; tam bölünmede bölünen şirketin malvarlığının tümü bölünür ve mevcut veya yeni kurulacak en az iki şirkete geçer. Bölünen şirket, ortadan kalkar. Bölünen şirketin ortakları ise devralan şirketin ortakları olurlar.[8] Dolayısıyla tam bölünmede bölünen şirketin malvarlığının tümü bölünür ve mevcut veya yeni kurulacak en az iki şirkete geçer. Bölünen şirket, ortadan kalkar. Bölünen şirketin ortakları devralan şirketin ortakları olurlar.

2.2.2. Kısmi Bölünme

Tam bölünmedekine benzer şekilde, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19. maddesine göre kısmî bölünme, tam mükellef bir sermaye şirketinin veya sermaye şirketi niteliğindeki bir yabancı kurumun Türkiye'deki iş yeri veya daimî temsilcisinin bilânçosunda yer alan taşınmazlar ile en az iki tam yıl süreyle elde tutulan iştirak hisseleri ya da sahip oldukları üretim veya hizmet işletmelerinin bir veya birkaçını kayıtlı değerleri üzerinden aynî sermaye olarak mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir veya daha fazla sermaye şirketine devretmesi, bu Kanunun uygulanmasında kısmî bölünme hükmündedir.

7 Ertem, Vefa: 6102 Sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununa Göre Şirketlerin Bölünme İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi, İnönü Üniversitesi, 2013 Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.7.

8 Nacar, Erdal: "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Şirket Birleşmelerinde Ortakların Hak Ve Yükümlülükleri", (Yaklaşım Dergisi, 2012 , Sayı:230).

Kısmî bölünmede bölünen şirketin malvarlığının tamamı değil bir veya bir kaç kısmı bölünmeye tâbi tutulur ve bu bölümler şirketten ayrılır ve mevcut veya yeni kurulacak başka bir şirkete veya ortaklara devredilir. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirkette (veya şirketlerde) ortak olurlar. Bölünen şirket ortadan kalkmaz, elinde kalan malvarlığı ile faaliyetine devam eder ve bu şirketin ortakları bölünen şirkette ortak olmakta devam ederler. Hem tam hem kısmî bölünmede devredilen malvarlığı bölünme sonucunda kısmî küllî halefiyet yolu ile devralan şirketlere geçer; aynî sermaye konulması söz konusu değildir.[9] Kısmî bölünme iki şekilde olur: (1) Kısmî bölünme, (2) yavru şirket kurma. Kısmî bölünmede bölünen şirketin malvarlığının tamamı değil bir veya bir kaç kısmı bölünmeye tâbi tutulur ve bu bölümler şirketten ayrılır ve mevcut veya yeni kurulacak başka bir şirkete veya ortaklara devredilir. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirkette (veya şirketlerde) ortak olurlar. Bölünen şirket ortadan kalkmaz, elinde kalan malvarlığı ile faaliyetine devam eder ve bu şirketin ortakları bölünen şirkette ortak olmakta devam ederler.

2.2.3. Simetrik ve Asimetrik Bölünme

Simetrik ve asimetrik bölünme bölünen şirket ortaklıklarına dağıtılan hisse oranına göre bölünme türüdür. Bölünmede kural olarak bölünen şirketin ortaklarına, tam ve eşit surette ve devredilen malvarlığı değeri oranında bütün haklarını karşılayan pay sahipliği hakları tahsis edilmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen bölünme işlemine "simetrik bölünme" denilmektedir. Buna göre, ortaklık payı veya hakkının, devreden ortaklığın ortaklarına, bunların devreden ortaklıktaki iştirakiyle orantılı bir şekilde verilmesi durumunda simetrik bölünme gerçekleşirken; orantılı olmamakla beraber bölünmeye katılan ortakların birine ya da hepsine oran değiştirilerek verilmesi halinde "asimetrik bölünme "gerçekleşmiş olacaktır.[10]

9 Koçak Fatih: "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Şirketler'de Bölünme", (Mali Çözüm Dergisi, Sayı:117, 2013, s.111).

10 Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerin Bölünmesi, Oral Avukatlık Ortaklığı Yayını, http://www.oral.av.tr/yayinlarimiz/asbolunme.pdf, s.8.

Simetrik bölünmede ortaklar bölünen (devreden) şirkette sahip oldukları (mevcut) pay oranını aynen korurlar. Bu çeşit bölünme hem devralma hem de yeni kuruluş için geçerlidir. Örneğin; (Y) A.Ş.'de pay dağılımı a= %25, b= %20, c= %30, d= %5 ve e= %20 şeklindedir. (Y) A.Ş., yeni kuruluş yolu ile ikiye bölünmüş ve yeni kurulmuş olan (Y) Ltd. Şti.'de a, b, c, d ve e'ye aynı oranda pay tahsis edilmişse, simetrik bölünme vardır. (Y) A.Ş. üç parçaya bölünür ve yeni kurulan (X) Ltd. Şti. ve (Z) AŞ'de de a, b, c, d ve e'ye aynı oranda paylar verilirse gene simetrik bölünme söz konusudur. Asimetrik bölünmede, bölünen şirketlerin ortaklarına, devralan veya yeni kurulan şirketlerde, mevcut pay oranları değiştirilerek pay tahsis edilmektedir. Bu bölünme varyasyonunda sermayenin %90'ının olumlu oyu gereklidir. Örneğin; (X) Ltd. Şti.'de, ortaklardan a= %40, b= %30 ve c= %30 paya sahip olup, bu şirketin bölünüp bir kısmı (Y) Ltd. Şti.'ye devrolsa ve devralan (Y) Ltd. Şti.'de a= %50, b= %25 ve c= %25 paya sahip bulunsa asimetrik bir birleşme vardır. Ancak bu halde (X) Ltd. Şti.'deki pay oranları da değişebilir; b ve c (Y) Ltd. Şti.'de yitirdikleri oranları (X) Ltd. Şti.'de paylarını artırarak kazanabilirler. Oranın korunmadığı bölünmede bazı ortaklar, devralan veya yeni kurulan şirkette pay iktisap ederek bölünen (devreden) şirketten tamamen ayrılabilirler.[11]

2.2.4. Devralma ve Yeni Kuruluş Yoluyla Bölünme

Devralma yoluyla bölünmede, devreden ortaklığın malvarlığının bir kısmı devreden ortaklık tarafından ayrılır ve mevcut olan yani daha önceden kurulmuş olan ortaklığa devredilir. Yeni bir kuruluş söz konusu değildir. Ortaklık zaten mevcuttur ve sermayesi vardır. Bu nedenle devralınan malvarlığı ölçüsüne bir sermaye artırımının yapılması gerekir.[12]

Yeni kuruluş yoluyla bölünmede ise bölünen şirketin aktif ve pasifindeki mal varlığının tamamı veya bir kısmının yeni kurulacak bir veya birkaç şirketlere devretmesi sonucunda doğacak hukuki ve

11 Koçak, a.g.m., s.111.

12 Oral Avukatlık Ortaklığı Yayını, a.g.e., s.7.

özel sonuçlardır. Devreden şirket ortakları veya devreden şirket yeni kurulacak şirketin hisselerine sahip olurlar.[13]

2.2.5. Oranların Korunduğu ve Oranların Korunmadığı Bölünme

Oranların korunduğu bölünmede, devreden şirketin ortaklarına, bölünmeye katılan tüm şirketlerde devredilen şirketteki mevcut payları oranında şirket payları tahsis edilmektedir. Örneğin; (Z) anonim şirketinin pay sahipleri x: yüzde otuz, y: yüzde otuz beş, a: yüzde beş, b: yüzde otuz paya sahiptir. (Z) AŞ. İkiye bölünmüş ve bölünme sonucunda (W) limited şirketi kurularak ve bu şirkette x, y, a ve b'ye (Z) AŞ. Dekiyle aynı oranda pay tahsis edilmiştir. İşte bu durumda simetrik bölünme söz konusudur. Oranların korunmadığı bölünmede ise; devreden şirketin ortaklarına, bölünmeye katılan bazı veya tüm şirketlerde, mevcut paylarının oranına göre değişik oranda şirket payları tahsis edilmektedir. Örneğin; (Z) limited şirketinin ortaklarından x: yüzde kırk, y: yüzde otuz, a: yüzde otuz paya sahip olup, bu şirketin bölünüp bir kısmı (W) limited şirketine devrolunduğunda bu şirkette x yüzde elli ve y ile a yüzde on beş paya sahip olması halinde asimetrik bölünme söz konusudur. Ancak bu durumda (Z) limited şirketindeki pay oranları değişir, y ile a (W) limited şirketinde yitirdikleri payları (Z) limited paylarını artırarak kazanırlar.[14]

2.3. Bölünmenin Uygulanması

Bir şirket, bölünme yoluyla, malvarlığının bölümlerini var olan şirketlere devredecekse, bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları tarafından bir bölünme sözleşmesi yapılır. Aynı şekilde bir şirket, bölünme yoluyla, malvarlığının bölümlerini yeni kurulacak şirketlere devredecekse, yönetim organı bir bölünme planı düzenler. Hem bölünme sözleşmesinin hem de bölünme planının yazılı şekilde yapılması ve bunların genel kurul tarafından onaylanması şarttır. Bölünme raporu ise, bölünmeye katılan şirketlerin ortaklarına somut olaydaki

13 Ertem, a.g.t., s.9.

14 Sorgunlu, Buket: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketlerinin Bölünmesinde Alacaklıların Korunması, İstanbul Üniversitesi, 2013 Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.17.

bölünmeye ilişkin ve bu bölünmeyi tanımlayan bir bilgi verilmesini amaçlamaktadır. Raporun öngörülen konularda, aydınlatıcı, gerekçeli ve tatmin edici açıklamaları içermesi zorunludur. Bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları, bölünme hakkında ayrı rapor hazırlarlar; ortak rapor da geçerlidir.

Bölünme sözleşmesi ve planının;[15]

a) Bölünmeye katılan şirketlerin ticaret unvanlarını, merkezlerini ve türlerini,

b) Aktif ve pasif malvarlığı konularının devir amacıyla bölümlere ayrılmasını ve tahsisini; açık tanımlamayla, bu bölümlere ilişkin envanteri; taşınmazları, kıymetli evrakı ve maddi olmayan malvarlığını teker teker gösteren listeyi,

c) Payların değişim oranını ve gereğinde ödenecek denkleştirme tutarını ve devreden şirketin ortaklarının, devralan şirketteki ortaklık haklarına ilişkin açıklamaları,

d) Devralan şirketin; intifa senedi, oydan yoksun pay ve özel hak sahiplerine tahsis ettiği hakları,

e) Şirket paylarının değişim tarzlarını,

f) Şirket paylarının bilanço kârına hangi tarihten itibaren hak kazanacaklarını ve bu istem hakkının özelliklerini,

g) Devreden şirketin işlemlerinin hangi tarihten itibaren devralan şirketin hesabına yapılmış kabul edildiğini,

h) Yönetim organlarının üyelerine, müdürlere, yönetim hakkına sahip kişilere ve denetçilere tanınan özel menfaatleri,

i) Bölünme sonucu devralan şirketlere geçen iş ilişkilerinin listesini,

İçerecek şekilde hazırlanması gerekmektedir.

6102 sayılı Kanunun 160'ıncı maddesi geçerli bölünmeler konusunu hüküm altına almıştır. Söz konusu maddeye göre sermaye şirketleri ve kooperatiflerin aralarında bölünebilme imkânından bahsederken, gerekçede sınırlama olarak, bir anonim şirket, bir limited şirkete

15 Nacar, a.g.m., s.73.

sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklığa ve kooperatife bölünebilir. Bunun gibi, bir kooperatifin de bir anonim şirkete ve/veya limited şirkete bölünmesine engel yoktur. Buna karşılık bir anonim şirket şahıs şirketlerine bölünemez ve tersi de mümkün değildir. Buna sebep olarak da anılan -caiz olmayan - bölünme türlerinde alacaklıların korunması ancak tasfiye hükümlerinin uygulanmasıyla mümkündür. Bu caiz olmayan bölünmeler yasağını, tür değiştirme yoluyla aşılabileceği belirtilmiştir.[16]

162 nci maddede bölünmenin uygulamasında sıkça karşımıza çıkan sermayenin azaltılması hükme bağlanmıştır. Ancak sermaye azaltılmasının hangi koşul ve şartlarda uygulanacağına ve azaltmanın hangi oranlarda olacağı belirtilmemiştir. Çünkü bu konuda kanunla kesin ve katı kurallar konulamazdı. Sermaye azaltılmasına gerek olup olmadığı ve miktarını belirlemek yönetim organının görevidir.[17]

Esasen sermaye; bir ticaret işletmesinin kurulması ve kuruldukları amaç doğrultusunda aktif olmak adına gerekli olan anapara ve paraya çevrilebilen malları ifade eden bir kavramdır. Sermayenin temel ilkelerine istinaden sermayenin muayyen olması, sabit olması, sermayenin kuruluştaki mameleke eşit olması ve paylara bölünmüş olması gerekmektedir. Sermaye azaltımı; sermayenin ihtiyaçtan fazla olması halinde olabileceği gibi, bilanço zararını gidermek amacıyla yapılması da söz konusudur. Bazı özel durumlar halinde de sermaye azaltımı yapılmaktadır. Bu özel durumlar ise; ortaklıktan çıkarma nedeniyle yapılan sermaye azaltımı, kurucuların esas sermaye hakkındaki beyanlarındaki uygunsuzluklar nedeniyle yapılan sermaye azaltımı, anonim şirketin kendi hisse senetlerini iktisap etmesi nedeniyle yapılan sermaye azaltımı, sermayenin amortizasyonu (itfası) ve bölünmeyle ilgili olarak anonim şirketin bölünmesi nedeniyle yapılan sermaye azaltımıdır. Bu açıdan ise bölünmenin tam ve kısmi bölünme olması şirketi açısından hayati önem taşımaktadır. Çünkü tam bölünmede bütün paylarını iktisap edecek ortaklık karşısında, bölünen ortaklık ortandan kalkacaktır. Buna karşılık kısmi bölünmede ise şirket mal-

16 Ertem, a.g.t., s.45.

17 Nacar, a.g.m., s.73.

varlığının bir bölümü yeni ortaklığa devredilir. Bunun karşılığında bölünen ortaklık veya onun ortakları yeni koyduğu sermaye kadar iştirak hissesine sahip olmaktadır. İşte en önemli nokta ise bu iştirak hisselerine kimin sahip olacağıdır. Bu halde ancak bölünen ortaklığın iştirak hisselerini ortaklarına vermesi durumunda bölünen şirketin, yeni şirkete devrettiği oranda sermaye azaltımına gitmesi gerekecektir. Sermaye artırımı ise şirketin ortaklarını ve dolaylı olarak alacaklılarını korumak üzere kanunda düzenlenen önemli husustur.[18]

2.3.1. Sermayenin Azaltılması

6102 sayılı Kanunun 162'nci maddesine göre, bölünme sebebiyle devreden şirketin sermayesinin azaltılması hâlinde bahse konu Kanunun 473[19], 474[20] ve 592 nci[21] maddeleri ile kooperatifler açısından

18 Oral Avukatlık Ortaklığı Yayını, a.g.e., s.11.

19 **MADDE 473-** (1) Bir anonim şirket sermayesini azaltarak, azaltılan kısmın yerine geçmek üzere bedelleri tamamen ödenecek yeni paylar çıkarmıyorsa, genel kurul, esas sözleşmenin gerektiği şekilde değiştirilmesini karara bağlar. Genel kurul toplantısına ilişkin çağrı ilanlarında, mektuplarda ve internet sitesi bildiriminde, sermaye azaltılmasına gidilmesinin sebepleri ile azaltmanın amacı ve azaltmanın ne şekilde yapılacağı ayrıntılı bir şekilde ve hesap verme ilkelerine uygun olarak açıklanır. Ayrıca yönetim kurulu bu hususları içeren bir raporu genel kurula sunar, genel kurulca onaylanmış rapor tescil ve ilan edilir.

(2) Sermayenin azaltılmasına rağmen şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktifin şirkette varlığı belirlenmiş olmadıkça sermayenin azaltılmasına karar verilmez.

(3) Genel kurulun kararına 421 inci maddenin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi uygulanır. Kararda sermayenin azaltılmasının ne tarzda yapılacağı gösterilir.

(4) Esas sermayenin azaltılması sebebiyle kayıtlara göre doğacak defter kârı sadece payların yok edilmesinde kullanılabilir.

(5) Sermaye hiçbir suretle 332 nci madde ile belirlenen en az tutardan aşağı indirilemez.

(6) Bu madde ile 474 ve 475 inci maddeler, kayıtlı sermaye sisteminde çıkarılmış sermayenin azaltılmasına kıyas yoluyla uygulanır.

20 **MADDE 474-** (1) Genel kurul esas sermayenin azaltılmasına karar verdiği takdirde, yönetim kurulu, bu kararı şirketin internet sitesine koyduktan başka, 35 inci maddede anılan gazetede ve aynı zamanda esas sözleşmede öngörüldüğü şekilde, yedişer gün arayla, üç defa ilan eder. İlanda alacaklılara, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesindeki üçüncü ilandan itibaren iki ay içinde, alacaklarını bildirerek bunların ödenmesini veya teminat altına alınmasını isteyebilecekleri-

aynı Kanunun 473 ve 474 üncü maddelerinin uygulanması yasaktır.

Kısmî bölünmede, bölünen (devreden) şirkette, şirketten ayrılan malvarlığı bölümünün oransal olarak sebebiyet verebileceği sermaye kaybının kanunî ve finansal açıdan yol açabileceği tehlikelerin veya ortaya çıkabilecek çeşitli sakıncaların ortadan kaldırılabilmesi, yani sermayenin yeni duruma uygunluğunun sağlanabilmesi için çoğu kez sermayede azaltma yolu ile bir düzeltme yapılması gerekli görülebilir. Tam bölünmede, bölünen şirket sona erip, ticaret sicilinden silindiği için, sermaye azaltılması söz konusu olamaz.

Bölünme raporunda bölünmenin, bölünmeye katılan şirketlerin alacakları üzerindeki etkilerinin açıklanması öngörülmüştür. Yönetim organlarının, özellikle bölünen şirketin yönetim organının, bölünen şirketin devredilen malvarlığı bölümünün devrinden sonra kalan net malvarlığının bölünen şirketin alacaklılarının alacaklarını karşılayacak düzeyde olup olmadığını araştırmaları ve bunu raporlarında belirtmeleri zorunludur. Bu görev bağlamında, sermaye azalmasına gerek olup olmadığını ve gerekli ise, bunun miktarını ve azaltma sonucunda sermayenin asgarî tutarın altına inip inmeyeceğini de vurgulamaları şarttır. Aksi halde sorumlu olurlar.

Sermaye azaltımının hangi şartlarla yapılacağı kanunda düzenlenmemiş olup, sermaye azaltımının gerekliliği ve miktarını belirleyecek organ yönetim kuruludur. Denetimi ise işlem denetçisine ait olacaktır. Ticaret Kanununa göre, kısmi bölünmenin icrası için sermaye azaltımı basit sermaye azaltımı olarak yapılır. Kolaylaştırılmış yol öngörülerek ekonomik olgular ve zaman açısından ortaklıklara avantaj

---

ni belirtir. Şirketçe bilinen alacaklılara ayrıca çağrı mektupları gönderilir.

(2) Sermaye, zararlar sonucunda bilançoda oluşan bir açığı kapatmak amacıyla ve bu açıklar oranında azaltılacak olursa, yönetim kurulunca alacaklıları çağırmaktan ve bunların haklarının ödenmesinden veya teminat altına alınmasından vazgeçilebilir.

21 **MADDE 592-** (1) Anonim şirketlerin esas sermayenin azaltılmasına ilişkin hükümleri limited şirketlere kıyas yoluyla uygulanır. Esas sermaye borca batık bilançonun iyileştirilmesi amacıyla, ancak şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödeme yükümlülüklerinin tamamen ödenmesi hâlinde azaltılabilir.

sağlanmak istenmiştir. Yönetim kurulu tarafından azaltımına ilişkin değişik esas sözleşme metni hazırlanır. İznin gerekli olduğu hallerde ise Gümrük ve Ticaret Bakanlığı izni alınır. Daha sonra devreden ortaklığın genel kurulu bir sermaye azaltımı kararı alır ve miktarı belirler. Bu nedenle de genel kurul kararında sermaye azaltımının bölünme nedeniyle yapıldığı belirtilmelidir ve azaltım uygulama şekli belirtilmelidir. Yani sermaye azaltımının payların itibari değerinin düşürülmesi, payların birleştirilmesi ya da pay yok etme suretiyle icra edilip edilmeyeceği gösterilmelidir.[22]

2.3.2. Sermayenin Artırılması

Kural olarak devralan şirket sermayesini, devreden şirketin ortaklarının haklarını koruyacak miktarda artırır. Bölünüp devreden şirketin ortaklarının, devralan şirketin/şirketlerin paylarını iktisap edebilmelerini sağlamak için, devralan şirketlerin sermayelerini artırmaları çoğu kez gereklidir. Bu gereklilik, devreden şirketin ortaklarının haklarını koruma ölçüsünde ortaya çıkan bir yükümlülüktür. Sermayenin artırılması yönelik düzenleme, dolaylı olarak alacaklıları da korur. Sermaye artırımının, yüksekliğini, düzenlemede yer alan "devreden şirketin ortaklarının haklarını koruyacak miktarda" ölçüsü yanında, şirketler arasında iştirak ilişkisinin var olup olmadığı ile devralan şirketin elinde kendi paylarının bulunup bulunmaması da belirler.

Ayrıca bölünmede, ayni sermaye konulmasına ilişkin hükümler uygulanmaz. Bölünme sebebiyle, kayıtlı sermaye sisteminde müsait olmasa bile, tavan değiştirilmeden sermaye artırılabilir. Bu durum bölünme sürecindeki koruyucu nitelik taşımayan engellerin kaldırılması amacıyla öngörülmüştür.

Yeni kuruluş ile bölünme gerçekleşiyorsa, bölünmede yeni kurulacak şirketin kuruluş sermayesi, bölünen ortaklığın devrettiği miktar olacaktır. Sermaye artırmanın ölçü ve kapsamı, çeşitli faktörlere bağlı olabilir. Şöyle ki, özellikle devralan şirketin devreden (bölünen) şirkette pay sahibi olup olmadığı veya kendi paylarını iktisap etmediği

22 Oral Avukatlık Ortaklığı Yayını, a.g.e., s.13.

gibi. Ancak, kısmi bölünme yoluyla yeni kurulacak şirkete devredilmede, söz konusu pay sayısı sıfırdır. Bu hallerde bir sermaye arttırımına gerek yoktur. Ancak bu istisnai halin dışında devralan ortaklığın sermaye artırımı yapması gerekir.[23]

2.3.3. Ara Bilanço

6102 sayılı Kanunun 165'inci maddesine göre bilanço günüyle, bölünme sözleşmesinin imzası veya bölünme planının düzenlenmesi tarihi arasında, altı aydan fazla bir zaman bulunduğu veya son bilançonun çıkarılmasından itibaren, bölünmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında önemli değişiklikler meydana gelmiş olduğu takdirde, bir ara bilanço çıkarılır.

Diğer taraftan ara bilanço için;

a) Fizikî envanter çıkarılması gerekli değildir.

b) Son bilançoda kabul edilmiş bulunan değerlemeler, sadece ticari defterlerdeki hareketler ölçüsünde değiştirilir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri de dikkate alınır.

3. Sonuç

Bölünme, sermaye şirketlerinin ve kooperatiflerin malvarlıklarını tamamen veya kısmen kendilerinden ayırarak tasfiyesiz olarak ve kısmî küllî halefiyet yoluyla başka sermaye şirketlerine veya kooperatiflere devretmeleri ve bunun karşılığında bölünen şirketin ortaklarının devralan şirketlerde ortak konumunu elde etmeleridir. Sermaye şirketleri ve kooperatifler sermaye şirketlerine ve kooperatiflere bölünebilirler. Bölünme kısmi veya tam olarak gerçekleşebilir. Bölünme, alacaklılar açısından özel korunmayı gerektiren sonuçlar doğurur. Tam bölünme, alacaklılar yönünden borçlunun değişmesidir. Çünkü tam bölünmede, bölünen şirket parçalanır ve ortadan kalkar. Bu, borçlunun ortadan kalkması ve yerine devralan şirketlerin gelmesi demektir. Kısmî bölünmede ise bölünen şirketin malvarlığı küçülür, bu sermayenin azal-

23 Pulaşlı Hasan: Yeni Şirketler Hukukun Genel Esasları, Ankara 2012.

tılması sonucunu bile doğurabilir. Bölünme, çok büyüyen ve çekirdek işletme konusundan uzaklaşan şirketlerin ana konularına dönebilmelerine olanak sağlayan bir yoldur. Verimliliğin artması, mali yapının güçlendirilmesi ve rekabet gücünün artırılması, uzlaşma ve yönetimin kolaylaştırılması veya ortaklar arasında çıkan anlaşmazlıkların olumsuz etkilerinin giderilmesi amacıyla bölünme kararı verilebilir.

Ayrıca bölünme sözleşmesi veya bölünme planıyla kendisine borç tahsis edilen şirket, bu suretle birinci derecede sorumlu bulunan şirket, alacaklıların alacaklarını ifa etmezse, bölünmeye katılan diğer şirketler, ikinci derecede sorumlu şirketler, müteselsilen sorumlu olurlar. Bununla beraber bölünmeden önce sorumlu olan ortakların sorumlulukları bölünmeden sonra da devam eder. Şirketlerin bölünmesinde en önemli hususlardan biri ortakların, alacaklıların ve çalışanların hak kaybına uğramaması, bir başka ifadeyle bu kişilerin kazanılmış haklarının korunmasıdır. Zira bölünme, çok defa çoğunluk tarafından ortağın ortak konumunu devam ettirmemesi, yani ortaklıktan çıkarılması veya ortaklığının ya da ortaklık haklarının zarara uğratılmasının aracı olarak kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Büyükipekçi, Semih/Atabey, Naim: Türk Ticaret Kanunu'nda Birleşme, Bölünme ve Tür Değişikliğine İlişkin Düzenlemelerin Türkiye'deki İş Hayatına Etkileri, Avrupa Ekonomisi Uluslararası Konferansı 2014.

Dede, Bora: Sermaye Şirketlerinde Kısmi Bölünme ve Devir İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi, Marmara Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, 2006 Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ertem, Vefa: 6102 Sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununa Göre Şirketlerin Bölünme İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi, İnönü Üniversitesi, 2013 Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Karbuz, Aşkın: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda Muhasebe Uygulamalarına İlişkin Düzenlemelerin Algılanma Düzeyi (Tokat İli Örneği), Gazi Osman Paşa Üniversitesi, 2013 Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat.

Kavak, Ahmet: Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri, Ankara 2009.

Koçak, Fatih: "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Şirketler'de Bölünme, "(Mali Çözüm Dergisi, 2013 Sayı:117).

Nacar, Erdal: "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Şirket Birleşmelerinde Ortakların Hak Ve Yükümlülükleri", (Yaklaşım Dergisi, 2012, Sayı:230).

Nazalı, Ersin: Vergisel ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Yönüyle Anonim ve Limited Şirketlerde Tasfiye, Devir, Birleşme, Bölünme ve Tür Değişimi İşlemleri, Ankara, 2012.

Pulaşlı, Hasan: Yeni Şirketler Hukukun Genel Esasları, Ankara 2012.

Sorgunlu, Buket: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketlerinin Bölünmesinde Alacaklıların Korunması, İstanbul Üniversitesi, 2013, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerin Bölünmesi, Oral Avukatlık Ortaklığı Yayını, http://www.oral.av.tr/yayinlarimiz/asbolunme.pdf, (Erişim Tarihi:07.11.2021).